

תיק : 03/2024

בפני בית הדין לאתיקה של מועצת העיתונות והתקשורת בישראל

זיוה הרמן, שופטת (בדימוס) יו"ר המותב

פרופ' גיל סיגל

גב' עליזה ז'ק

גב' מיכל גולדברג

מר רמי יצהר

המתלוננים

בעניין : מאמר שכותרתו "איפה השמאל שיצית אינתיפאדה חילונית"

ע"י 1. מר אלעד צדיקוב, מנכ"ל אופק- הסברה יהודית

2. מר שי גליק, מנכ"ל בצלמו

הנילונים

ובעניין : 1. עיתון "הארץ"

2. מר אורי משגב- עיתון "הארץ"

החלטה

פתח דבר

ביום 21/01/2021 התפרסמה בעיתון "הארץ" (להלן: "העיתון") כתבה של העיתונאי מר אורי משגב, אשר כותרתה "איפה הציבור שיצית אינתיפאדה חילונית" (להלן: "הכתבה").

ביום 11/02/21 הגישו המתלוננים למועצת העיתונות והתקשורת בישראל (להלן "המועצה") תלונה כנגד העיתון וכותב הכתבה.

התלונה הועברה לתגובת עיתון "הארץ", וביום 28/02/22 נשלחה אל המועצה תגובת העיתון, חתומה ע"י עו"ד בריק- חיימוביץ, ולה מכותבים מר אלוף בן, עורך ראשי, עיתון "הארץ", ומר אורי משגב, עיתון "הארץ".

על פי מכתב התגובה העיתון מודיע כי "אין בכוונתו להשחית זמן נוסף במענה לתלונותיו של המתלונן הסדרתי שמאי גליק, וכי הוגדשה הסאה מהשימוש הפוליטי שהוא מנסה לעשות במועצת העיתונות לשם השתקה. עמדה זו לא השתנתה עם ניסיונו לעקוף הודעה זו באמצעות רתימה מלאכותית של מתלונן נוסף...".

על פי החלטת המשנה ליועצת המשפטית של המועצה התלונה הועברה לדיון בפני בית הדין לאתיקה של מועצת העיתונות והתקשורת בישראל, וביום 4/4/2022 התכנס מותב בית הדין לדיון בתלונה. ביום הדיון התייצבו בפני מותב זה שני המתלוננים, מר צדיקוב, מנכ"ל "אופק והסברה יהודית", ומר גליק, מנכ"ל "בצלמו".

הנילונים, העיתון ומר משגב, כותב הכתבה, לא התייצבו לדיון, למרות שהוזמנו לדיון כמתחייב.

לפיכך, הדיון התקיים בהעדר הנילונים.

כבר כאן ועתה נאמר, המותב מביע את מורת רוחו מהדרך בה בחר העיתון להגיב לתלונה, ולהתמודד עם האמור בה. העיתון הוא חבר במועצת העיתונות והתקשורת; הוא קיבל עליו את הכללים, הנוהל ותקנון האתיקה של המועצה, על כל המתחייב והמשתמע מהם; והוא הוזמן להתייצב בפני בית הדין לאתיקה ולהשמיע עמדתו. ברם, העיתון ברם בחר בשב ואל תעשה: הוא החליט להתעלם מתוכנו של התלונו, ביכר לא להשיב לגופם של דברים, ועיקר העיקרים - לא התייצב לדיון היום.

כך או כך, הטענה כי מדובר במתלונן "סידרתי", וכי "הוגדשה הסאה..." אינה עולה בקנה אחד עם העובדות אשר הוצגו לנו, אין בה מענה ראוי והולם לדיון שבפנינו, והיא נדחית מכל וכל.

התלונה מוגשת ע"י שני מתלוננים, כשהאחד מייצג ארגון הפועל בתחום ההסברה היהודית, והשני מייצג עמותת הפועלת, בין היתר, לשמירה על זכויות האדם. למתלוננים מעמד בפני מותב זה, התלונה נובעת מעצם תפקידם וממעמדם של מייצגי הגופים המתלוננים, ועל העיתון לתת מענה לתוכנה של התלונה, להתייצב לדיון, לתת הסברים, ולהעלות בפני המותב את הטענות הענייניות.

טיעוני המתלוננים

עם פתיחת הדיון הפנו המתלוננים לתלונה אותה הגישו, לרבות לאותן אמירות המכילות, לשיטתם, דברי שנאה והסתה, והוסיפו את הטיעונים דלקמן:

- המאמר נכתב בלשון משתלחת ופוגענית באופן חריג;
- כותב המאמר הפנה אצבע מאשימה כלפי ציבור שלם אותו הוא מכנה "החרדים", באופן המתייג קבוצה שלמה, מתוך מטרה לפגוע בציבור שלם, ללא הדיוק הנדרש והמתחייב;
- במאמר, ובאופן ניסוחו, יש הסתה כלפי כלל הציבור החרדי, ללא ציון ההקשר והקשר הישיר בין מעשיו בפועל לבין המגיפה שהשתוללה במועד פרסום הכתבה;

לו הייתה מוחלפת במאמר המילה "חרדים" ב"ערבים", "יהודים" או כל תיוג אחר, ברור היה כי מדובר בכתבה מסיתה, מעודדת לגזענות ופוגענית אשר יש בה עבירה על הוראות סעיף 14 לתקנון האתיקה.

דיון והכרעה

המותב שמע את טיעוני המתלוננים, עיין בכל המסמכים הקשורים לתלונה, ושם לנגד עיניו את התקופה והעת בה פורסם המאמר.

המותב נתן משקל לעובדה כי מדובר בתקופה בה התנהל בחברה, ברחוב ובכל אמצעי התקשורת, דיון סוער על דרך התנהלותו של חלק גדול מהציבור החרדי. אותו חלק בציבור החרדי בחר לזלזל בחוראות הממשלה והנחיות משרד הבריאות בנושא הקורונה, וביכר את פסיקת הרבנים על פני הוראת הגופים הרשמיים, המחייבים. המותב היה ער לעובדה שחלקים מהציבור החרדי סירבו לקבל עליהם את הוראות המדינה והממשלה ביחס למגפת הקורונה, לרבות פתיחת מערכת החינוך של פלגים במגזר החרדי.

אין ספק שבתקופה זו שכח חלק מהציבור החרדי כי דין המלכות מחייב גם אותו, רמס ברגל גסה את ההוראות והמחייבות, עד כדי סיכון חיי אדם הן של אותו ציבור והן של כלל הציבור.

השאלה אותה עלינו לבחון, ועליה עלינו להשיב, היא אם כותב המאמר עשה שימוש בהתנהלותו של אותו מגזר בתקופת הקורונה, כדי לתייג באופן שלילי את ההתנהגות של כלל הציבור החרדי בכל ימות השנה, בעתות מחלה ובימים רגילים.

לצערנו, כמפורט לעיל, העיתון והכתב לא סייעו במלאכה. הם, כאמור, בחרו להתעלם ולא להסביר, לשתוק ולא להתנצל, ובכך אך ניתן משקל נוסף לאות הכתובה.

במצב דברים זה שאלנו את עצמנו אם בשם חופש הביטוי, מגבולותיו וגבולותיו, יכול היה העיתונאי להעלות על הכתב את אותם דברים שכתב, האם גם מאמר דעה הכולל ביטויים גזעניים ודברי עידוד למעשי אלימות יכול לחסות תחת כנפיו של חופש הביטוי, ומה הוא גבול ההכלה כלפי תוכנו של המאמר מושא דיונו.

לאחר בחינה ודיון זו תשובתנו.

ככלל, חופש הביטוי היא חירותו של אדם להשמיע את דעתו, גם אם היא קיצונית, וגם אם היא חריגה. "איני מסכים לדעתך, אך אגן בחיי על זכותך להביע אותה" כמאמר אותה אמרה המיוחסת לוולטר, אמירה אשר אומצה בשיטת המשפט שלנו, שיטת משפט אשר אדניה דמוקרטיים, ולכן חופש הביטוי זוכה בה להגנה רבה.

השאלה הנשאלת היא מה היקפו של חופש זה, מה היקף הנושאים הנכללים בו, ומהן אותן אמות מידה המאפשרות הגבלת זכות מהותית זו.

אין לנו ספק כי במשטר דמוקרטי, ובחברה פלוראליסטית, מתבקשת השלמה מסוימת עם פגיעה ברגשות חלק מהציבור. ואולם, החברה אינה יכולה לאפשר מקרים בהם יש, בתוכן הדברים, פגיעה אמיתית, קשה וחמורה בציבור שלם, או בחלקו.

חופש הביטוי הוא זכות בסיסית אשר כפופה להגבלות החוק. הוא אינו זכות מוחלטת (ראה מאמרו של נתן לרנר - חופש הביטוי והסתה לשנאה דתית | נתן לרנר (כרך ט"ו פורסם אתר משפט ועסקים בתאריך 26/11/12).

וראה גם פסק דינו של בית משפט השלום בירושלים, שבו הורשעו הנאשמים בפרסום הספר "ברוך הגבר". בדיון עוסק בית המשפט גם בסוגיית הפגיעה בחופש הביטוי, וקובע- "בבואנו לגזור הדין בעבירות בהן מדובר, יש לנקוט זהירות שכן מדובר בהוראת חוק שיש בה הגבלה על חופש הביטוי. עם זאת, יש להדגיש כי האיסור בפקודה למניעת טרור אינו מוטל על הבעת דעה, אלא על פרסום ברבים של דעה שיש עמה שבח ועידוד למעשה טרור ולפגיעה בגוף בני אדם. חברה הרוצה למנוע טרור חייבת למנוע גם דברי שבח ועידוד לטרור כזה, למנוע דברי שבח ועידוד לאלימות ולמעשי רצח המוניים". (ת"פ 4456/96 מדינת ישראל נגד מיכאל בן חורין ואחרים, ניתן ביום 26/11/97).

עוד נוסף - חופש הביטוי של יחיד אינו זהה לחופש הביטוי של עיתון, על אחת כמה וכמה עיתון חשוב, בעל משקל ותפוצה. עוד עלינו לזכור כי במערכת עיתון, מעל לכותב המאמר עומד מי שעורך את העיתון, מי שלו חובה טבועה להפעיל אתיקה עיתונאית באשר לחומר המתפרסם בעיתונו, אם הכותב תואם עמדותיו, ואם לאו.

ומן הכלל אל ענייננו.

על פי הוראות סעיף 14א של מועצת העיתונות והתקשורת בישראל (ספטמבר 2020) לא יפרסמו עיתונאים דבר

שיש בו הסתה ועידוד לגזענות.

על רקע המצע העובדתי שהוצג בפנינו, אין לנו אלא לקבוע כי המאמר אותו פרסם העיתונאי, ואותו ערך עורך העיתון, עושה שימוש בהתנהגותו ובהתנהלותו הבלתי מתקבלת על הדעת והראויה לגינוי של אותו חלק מהציבור החרדי, וממנף אותה לטיעון כללי כנגד כלל החרדים במדינת ישראל עליהם הוא שופך קיתונות של אש וגופרית.

ואם בכל אלה אין די, המאמר הופך את כל "החרדים" לאויב העם והמדינה, ובזו הלשון הוא מוסיף: "החרדים מסוכנים כיום להווה ולעתיד של ישראל יותר מהטילים של חיזבאללה ומהגרעין האירני..."

בכך לא תמה הפרשה. השימוש שנעשה בכותרת המאמר "איפה הציבור שיצית אינתיפאדה חילונית", והסיום של המאמר במילים "מי שיצית פה אינתיפאדה חילונית יהפוך לכוכב עליון" הינן מילים קשות, הן מכילות דברי הסתה, יוצרים תחושה כי הסכנה מהכתוב היא ודאית וקרובה, ויש באותן מילים כתובות עידוד למלחמת אחים.

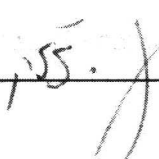
השימוש במונח "אינתיפאדה חילונית" אשר תהפוך את מי שיצית אותה ל"כוכב עליון" אינו יכול להתפרש אלא כקריאה לפגיעה פיזית בציבור שלם, ואנו- אנה אנו באים.

הנה כי כן נמצא כי התוכן הגזעני והמסית של הביטויים הנכללים בכתבה מוציאים חלק ממנה מתחומו של חופש הביטוי, ולא נותר לנו אלא לקבוע כי עיתון "הארץ" והעיתונאי אורי משגב הפרו את כלל 14א של כללי האתיקה לתקנון האתיקה של מועצת העיתונות והתקשורת בישראל.

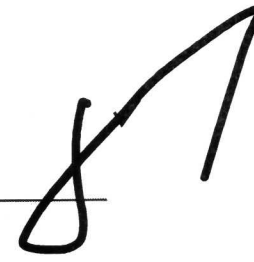
על סמך האמור לעיל אנו מחליטים:

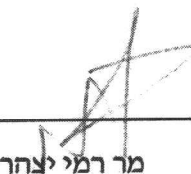
1. אנו מחליטים על מתן נזיפה לעיתון ולכתב, וקובעים כי על העיתון להסיר את הכתבה מהאתר של העיתון.
2. עותק מההחלטה יפורסם באתר מועצת העיתונות והתקשורת בישראל
3. עותק מההחלטה יופץ לכל לאמצעי התקשורת ויפורסם בהם.
4. עותק מההחלטה זו יובא בפני מועצת העיתונות והתקשורת בישראל, על מנת לאפשר לגוף זה לבחון ולקבוע כיצד יש לנהוג בעיתון או בכתבים של העיתון, העושים דין לעצמם ובוחרים לא להתייחס לתלונה המוגשת נגדם, ולא להתייצב לדיון אליו הוזמנו.

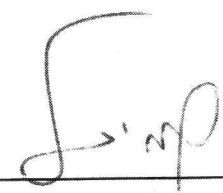
בזאת באנו על החתום:

גב' עליזה ז'ז'ק

פרופ' גיל סיגל

זיוה הרמן, שופטת (בדימוס)
יו"ר המותב

מר רמי יצחור

גב' מיכל גולדברג